

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Promptuarium allegoriarum sacrarum praecipua fidei
christianae capita illustrantium: indice quadruplici
instructum post editiones 5 revisum, iam septimo
recusum**

Botsack, Johann

Francofurti ad Moenum, 1678

Articvlvs I.

[urn:nbn:de:bsz:31-142795](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-142795)

CAPUT IV.

DE ANGELIS.

ARTICVLVS I.

DE ANGELIS BONIS,
eorumque officiis,ANGELI VINDICTAM DOMINI
in malos exercent.

134. Angeli, habito cum *Abrahamo* colloquio, *oculos suos contra Sodomam direxerunt*, Gen. 18. v. 16. Impii sunt Sodomæ cives, 1. *Nomine*. Sodom significat secretum: In secreto cordis sui Deum negant impii, Psal. 10. v. 6. & 13. Psalm. 14. v. 1. factis negant, Tit. 1. v. 16. & ita Sodomitæ sunt, 2. *Crimine*. Sodomitæ sceleribus quibusque dediti & emancipati: Ita & impii: Contra hos Sodomitas oculos dirigunt angeli,

1. *Opera eorum mala fastidiendo*: Ut enim *facies Domini* contra impios est, Psalm. 34. v. 17. Sir. 15. v. 10. (Est enim *facies iræ*, quam reformidamus Gen. 3. v. 8. cap. 4. v. 16. Levit. 17. v. 10. cap. 26. vers. 17. à quâ montes fluunt, Jud. 5. v. 5. Conf. Ezech. 15. v. 7.) Ita & *facies servorum* angelorum contra impios est. Vide Esa. 37. v. 36.

2. *Iussa Domini sui libenter capeffendo*, Psal. 123. v. 2. Psal. 103. v. 20. contra impios.

3. A *facie Domini iratâ egrediendo*, ut vindictam iustam in impios exercent, ut exemplis, Pharaonis, Herodis aliorumque patet.

AN-

nos.

135. *Jacobo in patriam reversuro, servitia angeli integrorum castrorum specie apparentes, exhibuerunt, Gen. 32. v. 2. Ita nobis, quamdiu in via ad patriam celestem pergimus, 2. Cor. 5. v. 2. 3. in viis vocationis nostræ ambulamus, Psal. 91. v. 11. servitia exhibent Angeli, ad quæ emissi sunt, Hebr. 1. ult. Totis castris excubant, ut ne Diabolorum multitudinem exhorrescamus. Totis castris excubant, ut ne somnolentos esse putemus; vigilant enim, ut milites in castris, unde & sancti vigiles appellantur, Dan. 4. v. 10. Sanctus vigil descendit de cælo.*

CASTRIS QUOQUE

comparantur angeli.

136. 1. *Ob potentia conjunctionem, sicut imperatores militiæ exercitum in castris collectum habent; quia vel unus angelus tota dissipare potest castra, 2. Reg. 19. v. 35. seq.*

2. *Ob statam commorationem. Castra ubi metatur dux, ibi commorari meditatur. Angeli totis circum nos castris excubant, quia ad servitium nobis præstandum missi sunt, & ad commorandum nobiscum Matth. 18. v. 10. Angeli semper vident faciem Patris. Castra ergo habitationis nostræ sint pura: Exeat ex illis exceptor malus, blasphemus, si apud nos esse debet bonus Angelus. Istavitæ innocentia toties præcipitur, quoties extra castra aliquid faciendum mandatur, hinc inde in Pentateucho. Confer. Lev. 4. v. 12. cap. 6. v. 11. cap. 8. v. 17. alibi.*

3. *Ob allegoricam significationem. Jacob noctu in castris commorabatur, cum in patriam remigraturus esset, Gen. 32. v. 21. In hac vita & ex hac tendimus in*

pa-

patriam cœlestem ; sed interim noctu velut in castris militiae, Job. 7. v. 1. 2. Cor. 6. v. 7. nobis commorandum est, non solis, sed angelis comitatis, Exod. 14. v. 19. *Stetit inter castra Egyptianorum & Israelitarum columna nubis.* Ita inter nostra Egyptianorumque infernalium castra stant angelorum præsidia. Ambiat igitur Satanas castra sanctorum, Apoc. 20. v. 9. ut leo rugiens, 1. Petr. 5. v. 8. nullum tamen detrimentum piis afferre potest, stantibus à nostris partibus angelicis cohortibus, sub cœlesti Josua nostro militantibus, Jos. 5. 14. Is est Christus, quem supra angeli descendunt & ascendunt, Joh. 1. v. ult. Hoc beneficium membra habent commune cum capite, ut & super ea angeli descendant.

ANGELI ECCLESIAM protegent.

137. *Atrium tabernaculi tentoriis circumdatum erat,* Exod. 40. v. 8. Verum tabernaculum Ecclesia est, quæ tentoriis angelorum, velut præsidiiis cœlestibus, cingitur, Hebr. 1. v. ult. In hac enim vita, præter tentoria, nihil habemus, quæ modo alio in loco figenda, donec statam in cœlo mansionem adipiscamur, Hebr. 13. v. 14. Interim nostræ peregrinationis tentoria muniunt angelica præsidia, donec ad cœli tentorium, Job. 36. v. 29. perveniamus.

ANGELI OPPRESSOS PIOS liberant.

138. Jos. 10. v. 7. *Missus est exercitus à Josua pro defensione Gabaonitarum, à quinque Regibus oppressorum.* 1. Quinque illi Reges Satanam ejusque Angelos significant, qui infidias struunt omnibus cum Christo confœderatis, Gen. 3. vers. 16. Luc. 22. vers. 31. Sed suos non deserit Christus, angelos suos mittit; Ipse

Ipsæ quoque præsidio est, ne nobis nocere possint. Petamus modò quotidie: (Ita enim Gabeonitæ ad Josuam) *O Domine, non retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum; ascende citò & libera nos, serque præsidium!* Satanas verò verè Amorrhæus est. 1. *Nomine.* Significat enim Amorrhæus contradicentem & amarulentum: Talis est Satanas, Apoc. 12. v. 12. 2. *Iniquitate.* Gen. 15. v. 16. Satanz iniquitas nondum est completa; In die iudicii implenda, & tunc plenè ejicietur. Hinc Amorrhæus pater sui similes filios procreat, Ezech. 16. v. 3. Joh. 8. v. 44.

ANGELORUM

defensio.

139. *Parietes Cherubinis picti erant*, 1. Reg. 6. v. 29. templi Salomonici. Hi Cherubini angelos significant, qui in parietibus sculpti pictique fuerunt, ad indicandum angelorum præsidium, quo Deus Ecclesiam suam velut pariete munit Zach. 2. v. 8. Hoc pariete Elisa gavisus, 2. Reg. 6. nil hostica signa extimuit, v. 16. hoc pariete tota Israclitarum terra ita circumseptæ erat, ut nullus inimicorum terræ eorum insidiaretur, ascendente & apparente in conspectu Domini, ter in anno omni msculo, Exod. 34. v. 24.

ANGELORUM

servitus.

140. *Seraphim stare dicuntur*, Esa. 6. v. 2. Servitus Angelorum innuitur, qui *stant*, ut *jussa Domini*, *jussa conservorum*, *exequantur*, Psal. 103. v. 20. Hebr. i. v. 14. ut malis angelis resistant. Nam stare *dimicantium* proprium est & excubias agentium.

ANGELI QUADRIGÆ

dicuntur.

141. *Spiritus cœlestes stantes coram Dominatore*
omnis

omnis terræ; Zach. 6. *ψ.* 5. ille solus Deus, Psal. 24. *ψ.* 1. (non mendax Diabolus. Matth. 4. vers. 9.) coram eo stant, ad indicandam promptitudinem & vigilantiam, in exequendis mandatis Psal. 103. *ψ.* 20. ejus faciem semper intuentur, Matth. 18. *ψ.* 10.

ANGELI BONI SPIRITUS potentes.

142. Ezech. 1. *ψ.* 8. *Sub alis suis manus hominum habuisse dicuntur animalia.* Hæ Angelos sanctos denotant, qui ut Spiritus sunt subtilissimi; Ita etiam potentissimi; Unde Psal. 103. *ψ.* 20. fortes & potentes esse dicuntur, & Spiritus administratorii, Heb. 1. *ψ.* ult. Hanc Angeli *manum* Sennacherib castra experta sunt, 2. Reg. 19. *ψ.* 35. *Sub alis autem habent manus suas* Angeli, quia *potentia* eorum nō subjacet humano visui, & inulta spernit quamvis externam potentiam: quod per citissimum alarum remigium significatur.

2. *Ala hæ conjunctæ* fuerunt, d. l. *ψ.* 9. Conjunctæ sunt angelorum operæ.

3. *Ala fuerunt quatuor*: quia ubivis locorum pios angeli tuentur ex quatuor angulis mundi pios colligent, Matt. 24. *ψ.* 31. Confer quoque Matth. 13. *ψ.* 41.

4. *Facies extrorsum instar hominis & leonis* erat: ad dextram angelorum pii sunt, sicut ad Patris dextram stantur in judicio, Matth. 25. *ψ.* 31. Et tunc *facies humana* iis est, ad indicandam humanitatem: & leoninæ, ad significandam vindictæ severitatem, contra leonem rugientem. 1. Pet. 5. *ψ.* 8.

5. *Facies sinistrorsum* erat bovina & aquilina, ad terrorem malis incuriendum, quibus Angeli erunt ad peccatam velociores aquilis, & crudeliores bobus ferocientibus.

G. In.

6. *Instar carbonum ardentium* aspectus animalium fuit. Signum hoc est majestatis & gloriæ.

7. Alæ verò istæ significant

1. *Protectionem*, ne Harpijæ infernales quidquam possint: Ideo sub alis angelorum protegimur, velut ipse Deus Dei, Ps. 91. v. 1.

2. *Obumbrationem*; sicut pulli gallinarum sub alis delitescunt: Ita obumbramur sub angelorum patrocinio.

3. *Velocem motionem & agilitatem*. Alas pernici agilitate movent volatilia: Ita angelorum est expeditissima promptitudo.

4. *Potentiam & vires agendi*, Confer Dan. 7. v. 4. Velut non postrema est potentia volatilium in alis.

ANGELI BONI, IGNIS MALIS, piis defensio.

143. Dan. 10. v. 6. *Vidit virum, brachiis instar ferri candentibus pradium*. Hic vir Christus est, cujus brachia candentia sunt angeli, malos urentes & punientes, exemplo Sennacheribi 2. Reg. 19. v. 35. pios verò instar muri ignei, Zach. 2. vers. 5. cingentes. Hoc brachio impiorum frangit brachium, Psal. 37. vers. 17. ex fornace ardente liberat, Dan. 3. vers. 88. *Brachia* quoque *candentia* sunt angeli, in *indicium amoris*: impensissimo namque amore humani generis ardent. *Brachiis infantes* fovent parentes: Ita DEUS angelis pios fovet, Psal. 91. vers. 12, instar nutricis, Num. 11. vers. 12. Funes *Brachius Simsonis* injecti rumpebantur, Judic. 16. v. 14. Ita nulla vis est contra hæc angelorum brachia. Ita principes brachia dicuntur, Dan. 11. v. 22. ob potentiam. *Brachia* (ait Daniel) pugnantis expugnabuntur. Talia princeps noster Deus brachia non habet; hæc non expugnantur, sed omnia potiùs expu-

expugnant, hinc fortes dicuntur: Psal. 103. vers. 21. vel virtutes.

ÆREA AUTEM HÆC

Brachia sunt;

144. 1. *Ob fortitudinem*: Angeli enim murus ahe-

neus, Zach. 2. ψ . 5. *Ero murus igneus in circuitu eorum*.
2. *Ignitionem*. Æs ignitum redditur igni; Igniti sunt angeli amore erga pios, vindictâ contra impios, Pl. 35. vers. 5. Igneum hunc amorem Christo probârunt; Matth. 4. ψ . II. Probârunt capiti, non dengabunt hunc amorem membris.

3. *Rubiginis obductionem*. Æs nisi oleo aspergas, rubiginem obducit. Angeli officio defunt suo, cum oleo pietatis eos tibi non devincis. Suprà all. 134.

ANGELI SUNT

vigiles.

145. Daniel. 4. ψ . 10. *vigil sanctus descendit de caelo*.

De angelis interpretatio communis est, qui vigilant pro nobis, tanquam emissi milites Hebr. 1. ψ . ult. & castra circum nos nostraque locantes, Gen. 32. ψ . 2. Psal. 34. ψ . 8.

1. Excubias agendo, quod proprium est vigilum; Judic. 7. v. 17.

2. Non frustra vigilando, sicut alii vigiles, Psalm. 127. ψ . I.

3. In civitate Ecclesiæ oberrando, Cant. 3. ψ . 3.

4. Non cæcutiendo, Esa. 56. ψ . 10.

5. In muris custodias agendo, Esa. 62. ψ . 6.

ANGELORUM DEFENSIO

sepes Ecclesiæ, Matth.

21. ψ . 33.

146. *Circumdedit hoc muro vineam suam, quia in*
G hac

hac suos habet, ideò Angeli sunt in circuitu eorum, qui timent Dominum Psal. 34. *ψ.* 8. Hæc sepe tuetur, ne apri Ecclesiam devastent, Psalm. 80. *ψ.* 14. Apoc. 12. vers. 12.

ANGELI PIORUM

satellites.

147. Cantic. 3. *ψ.* 7. 8. *Lectum Salomonis circumstant sexaginta fortissimorum Israel*; gladii omnes instructi, militia gnari, ob metum noctis. Fortissimi hi angeli sunt Psalm. 103. *ψ.* 20. *Lectus* veri Salomonis pius quisque est, in cujus pectore, velut in lecto, requiescit, Joh. 14. v. 23. Esa. 66. *ψ.* 2. cap. 57. *ψ.* 15. cum eundem in *lecto cordis* nostri quærimus gemitibus, Cantic. 3. *ψ.* 1. Psal. 6. *ψ.* 7. tunc verus Israel in *lecto cordis* nostris se componit, ut in typo, Gen. 48. v. 2. Gladii sunt potentia ultrix Angelorum, propter metum noctis, ne obruat nos, Ps. 91. *ψ.* 5. & tenebrarum, quas Satan amat, Eph. 6. *ψ.* 12. Contra quem stant hi fortissimi Israel, id est, angeli; velut Ecclesiæ Domini præfidiarii & satellites.

LAMPADES.

148. Apoc. 4. *ψ.* 5. *Septem lampades igne ardentes coram throno Dei erant.* Typus angelorum: qui lampades sunt illæ Gideonis nostri, Jud. 7. *ψ.* 16. ad quarum sonitum tactumque tot millia cadunt, 2. Reg. 19. *ψ.* 35. *Lampades sunt ob fulgorem* charitatis, ardentes igne charitatis Dei, quem amant, & propria, quâ nos amant igne vindictæ: coram throno Dei sunt, cujus faciem jugiter intuentur, Matth. 18. *ψ.* 10.

QUADRIGÆ.

149. Zach. 6. vers. 1. seq. *Propheta vidit 4. quadrigas egredientes de medio duorum montium arcuorum.* Quadrigæ pios angelos notant, qui pios vehunt in hac

hæc vita, & animas post mortem in sinum Abrahami; Luc. 16. v. 22. Montesilli Chalybei significant 1. Potentiam Dei. 2. Justitiam & immutabile Dei consilium suos defendentis & protegentis. Dein equi notant angelorum motum pernicem & momentaneum, robur quoque, cujus nomine etiam *virtutes* iidem appellantur, Col. 1. v. 16. potentes, 2. Petr. 2. v. 11. opere ipso hoc olim ostendentes, 2. Reg. 19. v. 35. 2. Sam. 24. v. 16.

ANGELORUM MINISTE- rium diffusum.

150. *Quatuor angeli stant super 4. cardines terræ;* Apoc. 7. v. 1. ne scilicet Diabolus omnia pessundet; angeli stant, vigilant. Super quatuor cardines terræ, hoc est, ubi vis locorum, ubi piii sunt.

LICTORES SATANÆ.

151. Hinc angelus *Diabolum vinxit*, Apoc. 20. v. 2. Sicut olim lictores, à ligando dicti, petulantes loris constringebant; Plutarch. in probl. Rom. 67. Petulans Spiritus sanè Satan, qui aliàs, sicut Philistæi Simsonem, Jud. 15. v. 15. omnes homines, si liceret, vinculis & laqueis suis, 2. Tim. 2. v. ult. 1. Tim. 6. v. 9. vinciret. Sed angelorum loris compefcitur nebulo, lictorum illorum cœlestium.

IN VIA NŌS GUBERNANT.

152. *Josephum in via errantem vir invenit, amicè compellans, & ubi fratres agerent indicans*, Gen. 37. v. 15. Vir ille typus angelorum, qui nos in via errantes sæpè reducunt, à mala via abducunt, Num. 22. v. 22. Matth. 1. v. 20. Huc pertinent angelicarum defensionum innumera exempla.

DEFENDUNT NOS

ab ipsa pueritia.

153. *Tobias junior itinere se dans domo exiens invenit Raphaelem stantem, indutum, ad iter paratum, Tob. 5. v. 5. Uterus maternus domus est, in qua primò formamur, Pfal. 139. v. 15. ad hujus vitæ iter conficiendum. Hâc cum eximus, statim adfunt angeli, induti potentia scilicet & robore, parati ad iter nobiscum conficiendum, per viam quam optimè nôrunt, d. l. v. 8. Tobias. Veri scilicet Raphael, vel medici Dei, cum enim in periculum nullum consilium suppetit, medicantur nobis, operâque suâ nobis opitulantur.*

ANGELI BONI SUNT

Janitores Dei.

154. *In templo Salomonis janitores constituti erant, 2. Reg. 22. v. 4. 1. Chron. 10. v. 22. Templum Salomonis veri Ecclesia est, in qua Christus suos constituit janitores, sanctos angelos. Ille est verus custos hominum, immediate & mediata per suos custodes, Job. 7. v. 20. nunquam dormiens, Pfal. 121. v. 4. Hi custodes angeli nostrum quidem vitæ hujus carcerem circumstant, sed non ut teneant captivos; sed ut liberationem nostri expectent, liberatos educant, Actor. 12. v. 10. exemplò Petri præfiguratum, inque Lazaro completum, Luc. 16. v. 22. Iisdem se catenis ligari permittunt, (olim enim vigiles iisdem cum captivis catenis ligabantur, ne hi possent aufugere,) cum ob pios sæpè vanitatibus servire coguntur, mundi malitiam contemplando. Hi vigiles sepulchrum nostrum circumstant, ut nos colligant, Matth. 24. v. 31.*

AN-

ANGELI BONI SUNT

Deifeciales.

155. *Dominus in voce archangelus & in tuba Dei ascendet*, 1. Theff. 4. v. 16. Angeli ergo Dei feciales sunt, indicentes bellum, (sicut olim Romani nullum, nisi per feciales indictum, bellum faciebant, Varro de vita populi Rom. cap. 2.) quod ultimum geret adversus hostes, Satanam, peccatum, mortem, quos omnes abolebit, 1. Cor. 15. v. 24. *Fecialibus autem comparantur angeli.*

1. *Ob exornationem.* Solebant Romani exornare feciales mittendos, ut majestatem populi Rom. ad vivum exscriberent: Ita angelorum magna erit majestas, Matth. 25. v. 31. ut Christi majestatem sui capitis & principis, à quo missi, reddant testatam.

2. *Ob confidentem ingressionem.* Feciales hostium forum rectè petebant: Angeli forum *mundi* rectè petent, ut pios colligant: cùm hoc tempore tùm etiam in die judicii, Matth. 13. v. 41.

3. *Ob pacis confirmationem.* Feciales pacem vel bellum confirmabant: Ita angelorum maximus est in pace piorum, bello impiorum consensus. Pii enim pacis nuntii sunt, Luc. 2. v. 10. Impiis bellum indicunt, Psal. 35. v. 5. Hæc applicare volens ulterius, consulere potest Halicarn. lib. 2. antiq. Rom. & Varr. l. d.

ANGELI SUNT SUB

potestate Dei.

156. Instar Saphyri fuit, *Domini gloriam vidente*, Ezech. cap. 1. v. 26. Angeli possunt intelligi.

1. *Ob pulchritudinem.* Ezech. 24. v. 10. Sapphyrus gemma pulcherrima. Angeli Spiritus *pulcherrimi*. Ob sapientiam, sanctitatem & castitatem, Jud. 6. v. 12. Luc. 1. v. 13. 19. cap. 2. v. 10.

G 3

Ob

2. *Ob promissionis divina completionem.* Ponam fundamentum tuum ex Sapphyris, Esa. 54. v. 11. Cum *ισόγγελοι* erimus, videbimusque Sapphyros istos (spirituales nostra ipsorum corpora, fundamentum nostrum erit instar Sapphyri; hoc est, eximiâ claritate præditi erimus, 1. Cor. 15. v. 43. seq, *ob Christum*, fundamentum nostrum, 1. Cor. 3. v. 11.

3. *Ob summam exornationem:* Hanc cum scriptura innuit, Sapphyris ornatum constare dicit, Ezech. 28. v. 13. Angeli maximis dotibus ornati & instructi sunt. *Ob medicam operationem.* Nam si P. Æginctæ credimus, inter scorpiones & Sapphyrum quædam intercedit *ἀντινάδραξα*. Scorpiones infernales certè abigunt cœlestes Sapphyri, angeli.

INDEFESSUM ANGELORUM ministerium.

157. Christus *ascendentes & descendentes angelos vidit*, Joh. 1. v. 51. Juge ministerium angelorum indigitatur, qui aut, in obsequium nobis præstandum, ascendant, aut descendunt, cum præsentia potentia que suæ documenta exhibent.

ARTICVLVS II,

DE DIABOLIS.

DIABOLI IMAGO GOLIATH EST,

1. Sam. 17.

157. 1. *Magnitudine staturæ & virium in Goliatho fuit.* Hæc autem notat Diaboli potentiam, ut Job. 41. Diaboli potentia sub imagine Leviathanis depingitur, 2. *Nomine. Goliath emigrantem, exulem notat.*
Dia-